

de Heeriaan

Contactblad van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph

4

JAARGANG 47
WINTER 2018

IN DIT NUMMER

- Iconen – Kerstengelen
- Ode aan Johannes
- Wandkleden – Castitas

De kracht van reliëken

*Op bijzondere wijze vereren
wij de H. Maagd en Moeder
Gods en de H. Joseph en als
beschermheiligen, de Heilige
Vincentius à Paulo en de
Heilige Johannes Evangelist,
de Apostel van Liefde.*

Bron: Constitutiën nr. 44

4

JAARGANG 47
WINTER 2018

4 Voorwoord

Iconen door Zuster Augusta de Groot

6 'Kerstengelen'

Vroeger – nu

8 Algemene oversten DMJ – deel 10 b

12 Wandkleden in het atrium van de kapel – Castitas

16 Ode aan de patroonheiligen – Johannes Evangelist

20 "Kerstmis nu – Kerstmis toen"

Actualiteiten

22 De Kapucijnen verlaten 's-Hertogenbosch
na vier eeuwen – deel 3

28 Steun voor dak- en thuislozen door DMJ

31 Jubels 2019

32 Zuster Valentina 100 jaar

Bespiegelingen door zuster Lisette Swanenberg

34 Huiszegen: Gezegend welkom

Tentoonstelling

36 De kracht van Relieken –
Van Maria tot Maradona

In Memoriam

42 Zuster Eugenie Wilbers

44 Zuster Engelmunda Maas

Gedicht

46 'Engelen op je weg' van Geertje Vogel

47 Colofon

Voorwoord

Voor u ligt de Heeriaan 4, de laatste van dit jaar. De rubriek *Kenalan* mist u deze keer, maar op andere plaatsen in dit nummer zijn onze Zusters PMY wel te vinden en kunnen we zien hoe goed zij geïntegreerd zijn in de Nederlandse samenleving.

2018 loopt op zijn einde. Het is een tijd van terugkijken. Maar deze tijd biedt meer: het is voor velen ook een periode van gezelligheid, ontmoeting en ook van wensen. Van wensen rondom pakjes van de Goedheiligman en pakjes onder de kerstboom. Wensen op de kerstkaart en wensen tijdens de jaarwisseling. Wensen groot en klein, voor dichtbij of ver weg, gericht op toekomst, vrede en gezondheid.

Wij wensen u en al uw dierbaren van harte een Zalig en Gezegend Kerstfeest en een Voorspoedig en Gelukkig Nieuwjaar.

Natuurlijk danken wij een ieder die ook dit jaar weer aan het verschijnen van De Heeriaan heeft meegewerkt.

Redactie de Heeriaan

Kersticoon

Door zuster Augusta

Wij zijn in de dagen voor het Kerstfeest en alles wijst erop dat dat een heel bijzonder feest is. Kerstmis: een gezinsfeest, een familiefeest, een parochie- en gemeenschapsfeest.

Wij zoeken elkaar in sfeervolle warmte, in gezelligheid rond openhaard en kaarslicht. De kerstboom centraal, misschien ook nog pakjes en alles schijnt in huis te zijn voor een gezellig feest.

Dit alles heeft er veel mee te maken, maar de essentie van het feest is het allemaal niet. De kerststal, hopelijk op een centrale plaats, geeft aan waar het dan wel om gaat: God is mens geworden in de gedaante van een klein kind. Hier verschijnt Het Grote Licht van de wereld. Geboren als een Kind in ons midden.

Hopelijk hebt u ook de kerststal weer voor de dag gehaald. Een heel Houde misschien, waar generaties lang al Kerstfeest mee gevierd is, en waar nu de verhalen nog over te vertellen zijn. Wie mocht er spelen met de beeldjes van de herders en koningen, met de schaapjes en de os en de ezel? Bij wie mocht er niemand aankomen, nadat alles zijn plaats had gekregen, omdat alles van heel kostbaar materiaal was? En nog steeds zien we nieuwe vormen van kerstgroepjes ontstaan: kunstzinnige, moderne, kleinere en grotere groepjes met Maria en het kindje, met of zonder herders en koningen.

Ook in de iconenwereld zijn er veel verschillende kerstafbeeldingen. De hierbij geplaatste icoon is waarschijnlijk een Bulgaarse icoon. Ik wil er met u wat over mediteren.

Op deze icoon lijkt het of alles in het groot en in het klein herhaald wordt, toch is het anders.

Deze icoon bestaat uit een boven en een beneden gedeelte. Het beneden gedeelte geeft het directe aardse gebeuren weer. Er spreekt liefde, verwondering en bewondering uit. Eerbied en zachtheid binnen de overkap- ➤

ping van rotsen. Centraal ligt het Kindje op een bedje van stro, materiaal dat overgebleven is na de oogst. Het is in gebruik als ondergrond in een stal waar dieren wat warmte van krijgen. Nu ligt 'de Verlosser van de wereld' op dit eenvoudige materiaal. Maria en Jozef hadden niets anders om hun Eerst Geborene op neer te leggen: een voederbak met wat stro.

Links achter Maria zien we herders die nog staan na te praten over wat zij als eerste mochten aanschouwen.

Maria en Jozef ontvangen huldeblijken van de koningen en nemen dankbaar de gulle gaven aan. De os en de ezel hebben plaats moeten maken voor de koningen en hebben wat voer gekregen. Straks mogen zij met hun levensadem Het Kind weer verwarmen, nu staan zij wat lager tussen de rotsen.

De rotswanden doen ons denken aan een stal, uitgehouwen of door de natuur ontstaan. Een plaats om te schuilen voor mensen in het veld. Rotsen als een samengepakte steenmassa die als een natuurlijke verhevenheid boven de oppervlakte van de aarde uitsteekt. Rotsen als beeld van vastheid en onwrikbaarheid. Beeld van toevlucht en symbool van veiligheid.

Dan hebben we nog het bovengedeelte van de icoon. Het 'hemelse' gebeuren. Engelen die de herders vertellen dat de Verlosser is geboren, de lang verwachte. De koningen hebben in de sterren gelezen dat er 'een nieuwe koning' is geboren en zij zijn op weg gegaan. Hier gezeten op paarden, terwijl de kameeldrijver met zijn kamelen wat verder naar beneden staat en niet van belang schijnt te zijn. En dan nog alle engelen die in koren Gods lof zingen en het uitjubelen van vreugde: 'Gloria, Gloria'....

Een kersticoon, een beeld van rust met Het Kind in het midden. Hier al steekt het zijn handjes uit naar ons mensen.

Mogen wij mee jubelen met de engelen, neerknielen en onszelf aanbieden, Gods lof zingen en mensen van goede wil worden. Vrede op aarde, dat het ooit mogelijk wordt voor alle mensen. ●

Algemene Oversten DMJ - deel 10b

Zuster Elise van der Westen 1947 - 1965

Op 7 juli 2018 bestond de Congregatie DMJ 198 jaar. In al die jaren zijn er 16 Algemene Oversten geweest. Van Anna Catharina van Hees in 1820 tot aan Zuster Antonie nu (sinds 2013). In deze serie besteden we aandacht aan de Algemene Oversten die de Congregatie heeft gekend in bijna twee eeuwen DMJ. Zuster Venantia van Maanen heeft na 18 jaar het stokje overgegeven aan Zuster Elise van der Westen. Ook haar termijn als Algemene Overste duurde 18 jaar en er zijn in haar bestuursperiode veel nieuwe uitdagingen aangegaan en ook beëindigd. Daarom over haar bestuurstertermijn meerdere afleveringen. In dit nummer de tweede.

door Zuster Veronie Franken

Op 24 juli 1951 vertrokken Moeder Elise met Zuster Clementissima voor een visitatiereis naar Wonosobo. Vicaris Hendrikx en directeur van Overbeek van het Instituut voor Doven in Sint-Michielsgestel gingen ook mee in verband met het oprichten van een school voor dove jongens in Wonosobo. Zuster Jeanne de Korte mocht als 6^e zuster voor de gemeenschap mee naar Wonosobo.

EEN KORTE TOELICHTING

De grote drijfveer achter het oprichten van het Instituut in Wonosobo is Mgr. A. Hermus geweest.

Hij was tijdens zijn bestuursperiode 1909 – 1941 directeur van het Instituut voor Doofstommen in Sint-Michielsgestel en ook heel nauw betrokken bij het Genootschap tot Voortplanting van het Geloof. Hij heeft onderzocht of er veel doofstommen in Indië waren en heeft zelfs de volkstelling van 1930 geraadpleegd.

Zuster Elise van der Westen

Zo lukte het hem om medewerking te krijgen van Monseigneur Visser, Apostolisch Vicaris van het bisdom Purwokerto voor het stichten van een school voor dove kinderen op Java. Deze nieuwe school zou

Het gezelschap aan boord van de "Willem Ruys". Zittend midden: Mgr. Hendrikkx, rechts daarnaast Mgr. van Overbeek en geheel rechts: Moeder Elise. Achter haar rechts: Zuster Jeanne en geheel achteraan links van het midden: Zuster Clementissima, 1951.

kunnen steunen op het Instituut in Nederland. In overleg met het Bestuur van onze Congregatie in Den Bosch werden 5 zusters vrijgemaakt voor dit liefdewerk. Op 15 maart 1938 was de stichtingsdatum.

Er waren al meer Doveninstituten in de wereld, b.v. in Madras en Ceylon. Daar waren zusters uit Leuven en Kortrijk die begin jaren '30 van de vorige eeuw, hun opleiding in Sint-Michielsgestel kregen. Tot 1951 werden in Wonosobo jongens en meisjes onderwezen. Maar de leeftijden van de jongens werden te hoog en ze moesten een eigen school krijgen.

Tijdens deze visitatie werd onder andere gesproken met de Algemene Overste van de Congregatie van de Broeders van Gent over de mogelijkheid van vestiging van de Broeders in Wonosobo. Zij wilden een ambachtsschool beginnen voor doofstomme jongens. De zusters konden zich dan vooral toeleggen op het onderwijs aan meisjes en kleine jongens en zo beter voldoen aan de vele aanvragen.

In november 1953 begonnen de broeders met de plannen voor de nieuwbouw op een stuk grond van de zusters, bij het station. Het duurde tot oktober 1955 voor de eerste broeders kwamen en na de kerstvakantie, dus in januari 1956, gingen de grotere jongens uit het Instituut van de zusters over naar de broeders.

DE TERUGREIS

Op 20 september 1951 is het gezelschap in Djakarta aan boord gegaan van de "Oranje". Op deze terugreis wordt de Eerwaarde Moeder ziek, 40 graden koorts. Maar de dokter en verpleegster zeggen dat het niet erg is en ze de volgende dag wel weer beter zal zijn.

Op 28 september komen ze aan in Colombo op Ceylon. Het is de bedoeling om daar voor een kort bezoek naar het Doveninstituut – waar het Gestelse Instituut goede banden mee heeft – te gaan. De zusters Blanda en Beata hebben hun opleiding in Sint-Michielsgestel gehad en waren blij een wederdienst te kunnen bewijzen want ➤

De Eerw. Zusters Blanda en Beata, van de Congregatie der Zusters van O. L. Vr. van Vlaanderen, die thans haar opleiding voor het doofstommen-onderwijs op Ceylon voltooid hebben.

Een foto van beide zusters in *De Vriend der Doofstommen* van juli 1938.

Moeder Elise was nog steeds ziek. Zij moest opgenomen worden in het hospitaal te Ramaga. Het bleek een vorm van malaria te zijn.

De Vicaris en Zuster Clementissima vervolgden hun reis en gingen eerst naar Rome en van daar naar huis, waar zij 10 oktober 1951 aankwamen.

Directeur van Overbeek blijft bij de Eerwaarde Moeder, zodat zij niet alleen is en omdat zij de taal niet beheerste. Gelukkig had de ziekte een gewenst verloop en kreeg zij al op 10 oktober toestemming om naar huis te gaan, ook al omdat zij niet tegen het klimaat en het eten kon. De reis terug ging per vliegtuig per Indian Airlines naar Carachi, overstappen op de K.L.M. en na een vlucht van 40 uren kwamen ze op zaterdagavond 13 oktober op Schiphol aan en de volgende dag waren ze weer thuis. Na een paar dagen moest Zus-

ter Elise voor observatie naar het ziekenhuis en kreeg daarna bedrust voor 14 dagen. Het is dus allemaal meegevallen!

In 1956 is er weer een Visitatie van Zuster Elise en Zuster Innocence. Zuster Wiborada vertrekt in 1957 voor de eerste keer naar Wonosobo. Maar in 1960 wordt zij teruggeroepen als overste voor Gertrudishof, het klooster voor de dove zusters in Sint-Michielsgestel.

Het is in deze tijd dat het Bestuur in Nederland probeert het Doveninstituut en alles wat erbij hoort, over te dragen aan een internationale Congregatie.

Er is grote weerstand bij de zusters in Wonosobo! We lezen dit in de kronieken van de Gemeente vanaf 1939 t/m 1964.

De beste oplossing leek: een eigen inheems noviciaat te beginnen. Het heeft lang geduurd eer de eerste postulante intrad: eind 1962 trad Riet Njo, een Chinees meisje in. Op 6 februari 1963 volgde een Javaanse, Sukarni.

Gelukkig mocht Zuster Wiborada in 1964 weer terug samen met Zuster Marcelline. Zij wordt dan Huisoverste en Zuster Leonardo is benoemd tot Regionaal Missieoverste en novicenmeesteres.

De Zusters Myriam Therese en Zuster Martinetta worden benoemd voor Wonosobo en vertrekken in 1953.

In 1963 wordt de 25-jarige werkzaamheid in Wonosobo voor de dove kinderen gevierd. Er wordt een speciaal boekje uitgegeven van de Congregatie: *Missie in heden en verleden*.

ENKELE MIJMERINGEN ANNO 2018.....

80 jaar na de stichting van het instituut in Wonosobo zijn er hier in Nederland grote veranderingen. Er zijn al jaren geen nieuwe leden in de Congregatie “Dochters van Maria en Joseph” bijgekomen, dus er komt een tijd dat er geen Nederlandse zusters meer zijn.

Gelukkig hebben de nieuwe zusters die vanaf 1963 in Wonosobo intraden – en bleven – zich ontwikkeld tot echte Zusters PMY = Kongregasi Puteri Maria dan Yosef. U heeft in de Heerianen van de voorbije jaren kunnen lezen dat zij ook werkzaam zijn in het Generaal Bestuur en in de Regionale Besturen in beide landen. Binnen afzienbare tijd zal de leiding van de hele Congregatie in hun handen liggen. Het is fijn te weten dat er in de toekomst voor hen gedenkplekken zullen zijn in Nederland.

De gebouwen van het Moederhuis, Sint Jozefoord in Nuland en vooral het kerkhof waar Pastoor Heeren en zoveel zusters begraven zijn.

Maar we realiseren ons ook dat de Con-

gregatie nooit in Indonesia verder zou zijn gegaan als Mgr. Hermus niet begonnen was om ook in Nederlands-Indië – zoals het land toen nog heette – te zorgen dat dove kinderen onderwijs konden krijgen. Hij heeft daarvoor zijn beste leerkrachten (o.a. Zuster Geertruida) beschikbaar gesteld!

De zusters Wahyu, Emilia, Veronie en de heer Ton Vogel zijn kortgeleden naar het kerkhof van het Instituut in Sint-Michielsgestel gaan kijken. Nog steeds vinden we daar het graf van Mgr. A. Hermus en een dubbelgraf van Mgr. F.N.J. Hendriks – Vicaris van het Bisdom 's-Hertogenbosch en directeur van onze Congregatie – en van Mgr. J.C. van Overbeek de toenmalige directeur van het Instituut. En van anderen, die veel betekend hebben voor het Instituut.

Maar de graven van onze zusters zijn er niet meer. Zij zijn in de eerste maanden van 1993 – samen met de zusters die op andere afdelingen begraven waren – overgebracht naar ons kerkhof in Nuland. Dat feit is gevierd op 6 september 1993 met een speciale viering in de kapel van Jozefoord, getiteld: “Gezocht, Gekend, Geroepen”.

Het kerkhof in Gestel ziet er anno 2018 wel wat verwaarloosd uit. Er zijn daar – de naam is nu Kentalis – grote veranderingen gaande. Maar na de vraag van Ton aan de directie wat er met het kerkhof gaat gebeuren – want het hoofdgebouw zal verkocht worden – kwam het antwoord dat het kerkhof intact blijft en onderdeel wordt van het ‘nieuwe’ instellingsterrein van Kentalis.

Samen met het Museum en de Begraafplaats blijft er dus ook in Sint-Michielsgestel een belangrijk gedenkplekje voor onze Zusters DMJ / PMY. ●

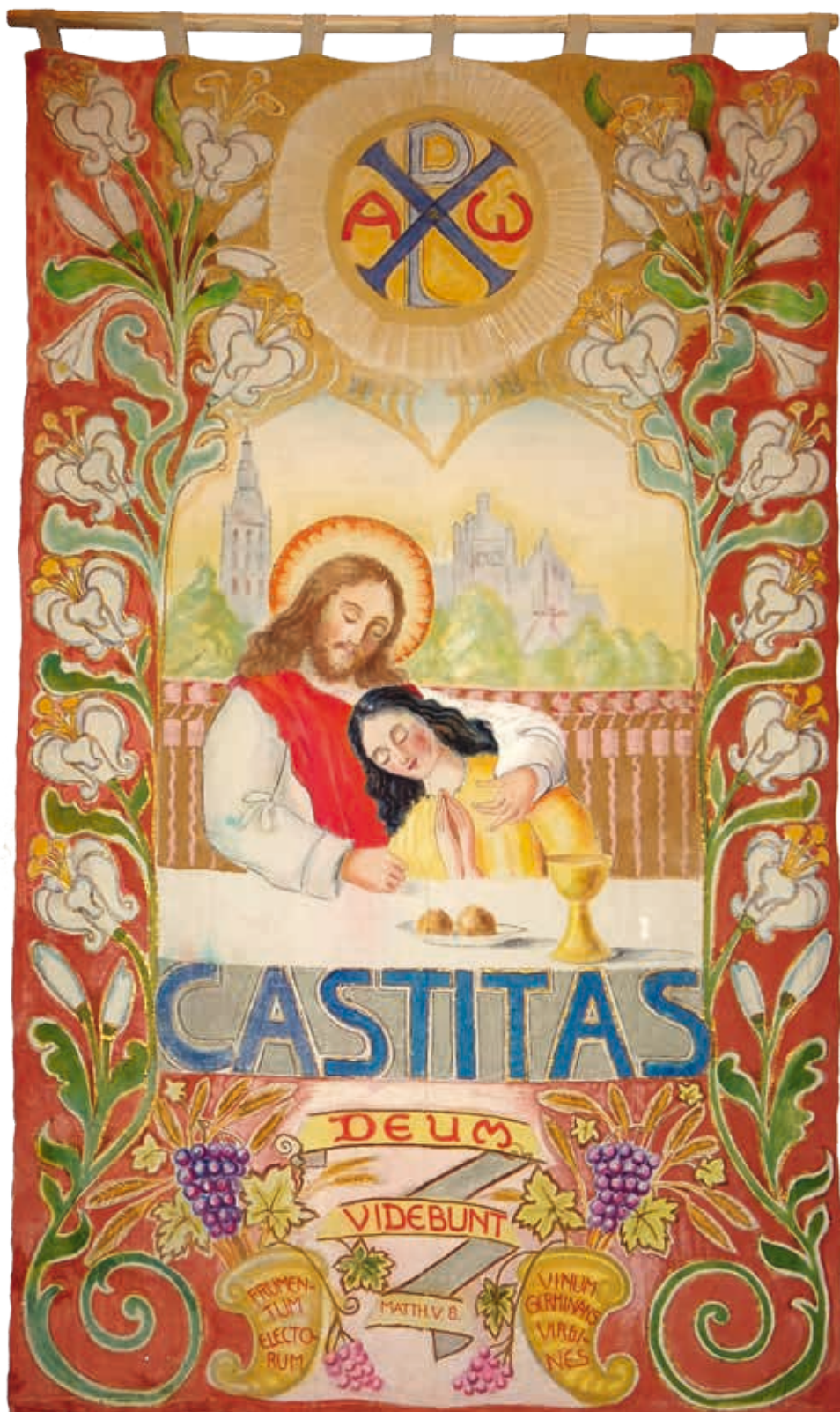

Foto Marie-Louise van Daele

Wandkleden in het atrium van de kapel in de Papenhulst – deel 4

Castitas

Uit het archief van de Congregatie DMJ weten we dat algemeen overste Venantia van Maanen op 31 mei 1947 haar gouden feest zou vieren. Vanwege omstandigheden - die te maken hadden met de voorbereidingen op een bestuurswisseling - werd de viering van dit feest vervroegd naar 9 april 1947. De refter was prachtig versierd: er hingen onder andere vier grote wandkleden, geschilderd door zuster Louisa van Rooijen (1880 - 1955).

door Ton Vogel

CONSTITUTIËN

De derde gelofte betreft de zuiverheid, maagdelijkheid. In de constitutiën van de congregatie staat over het zuster-zijn: "De uitverkiezing tot deze levenswijze is een genade, die ons brengt tot een zuivere relatie met Jezus Christus en in Hem tot een relatie met Zijn schepping en vooral met alle mensen."

Ik geloof dat dit de boodschap is die in het wandkleed weergegeven wordt.

De centrale voorstelling op het wandkleed: Jezus Christus zit aan tafel met de apostel-evangelist Johannes. In het breviergebed van 27 december staat geschreven: "Dit is Johannes die bij het avondmaal tegen de borst van de Heer heeft gerust" en "om zijn maagdelijkheid werd de apostel en evangelist Johannes door de Heer uitverkoren en meer bemind dan de anderen." Brood en wijn staan op tafel. Achter beide personen zien we een niet alledaagse schutting en daarboven in het groen staat onmiskenbaar de Bossche Sint-Janskathedraal. En dan de omkransing van deze hoofdvoorstelling: prachtige lelies, in de knop en in volle bloei. De lelie staat be-

kend als symbool voor zuiverheid, maagdelijkheid.

Boven de duidelijk te herkennen St. Janskathedraal onderscheiden we het Christusmonogram.

De twee eerste letters in het Grieks van het woord Christus zijn de χ (Chi = de Ch) en de ρ (rho = de r). Deze twee Griekse letters (XP) vormen het Christusmonogram, zoals hier afgebeeld.

Dit Christusmonogram, de twee letters verbonden in het middelpunt van de cirkel wordt begeleid door de twee Griekse letters die staan voor het begin en einde: A (alfa, hoofdletter) en ω (omega, kleine letter). Zuster Louisa heeft bij het schilderen geen hulplijntjes gebruikt, anders zouden de twee letters met elkaar verknoot zijn, zoals in bijgaande tekening:

Er wordt mee aangeduid: Christus is het begin en einde, staat boven de tijd.

>

DE TEKSTEN OP HET WANDKLEED

De 8 letters CASTITAS zijn mooi vormgegeven, in blauw met een gouden rand. Daaronder twee Latijnse woorden DEUM VIDEBUNT. Die zijn genomen uit het evangelie van Mattheüs 5, 8. Uit de 'zaligsprekingen', waar Jezus zijn volgelingen wijst op de goede levenswijze om het Rijk Gods binnen te kunnen gaan. De vijfde zaligspreekung 'Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt' betekent: Zalig de zuiveren van hart, want zij zullen God zien.

Naast de woorden 'DEUM VIDEBUNT' schilderde Zuster Louisa twee 'hoorns des overvloeds'. Daaruit steken veel korenaren en twee trossen druiven met ranken. Natuurlijk heeft deze voorstelling te maken met brood en wijn, die op tafel staan. De manden vermelden enkele woorden, genomen uit het Bijbelboek Zacharia. Deze profeet schreef in 9, 17 het volgende in de Latijnse vertaling:
Quid enim bonum ejus est,
et quid pulchrum ejus,
nisi frumentum electorum
et vinum germinans virgines.

Daaruit koos Louisa een selectie 'frumentum electorum' (het brood der uitverkorenen) en 'vinum germinans virgines' (het druivensap geeft de jonge maagden een stem). De gehele tekst heeft de volgende betekenis: 'Hoe goed zal het zijn, hoe heerlijk: jonge mannen en vrouwen bloeien op, gesterkt door wijn en graan'. De relatie met de Eucharistie is duidelijk.

CANTATE 'DE GODSKEUZE'

Zuster Louisa was spiritueel begaafd, én kunstzinnig, én met een grondige kennis van de Bijbelboeken, om het wandkleed zo te kunnen schilderen. De beeldtaal zegt genoeg.

Cantate "DE GODSKEUZE"

Woorden van Zuster Louisa, melodie Zuster Marie Cecile, begeleiding en meerstemmigheid Zuster Odilia

Haar talenten beperkten zich niet tot de beeldende kunst. De Nederlandse taal was eveneens sterk ontwikkeld. Zo schreef ze de tekst voor de cantate 'De Godskeuze'. Deze cantate werd Zuster Louisa aangeboden door haar nichten, op 9 april 1946, bij haar gouden kloosterfeest. Lees hoe diep haar bron van inspiratie is geweest!

Zuster Louisa's talenten beperkten zich niet tot de beeldende kunst. De Nederlandse taal was eveneens sterk ontwikkeld.

O geef mij geluk en verzaad mijn verlangen, (= verzadig)
 Zo hijgt 't in 't diepste der ziel:
 In duizenden richtingen streven de lijnen
 Naar 't loksel, waar 't brandende oog op viel.
 Te kort is 't leven, om z'all' te beproeven,
 Maar d' uitkomst der proef waar beschamend bewijs:
 Hetgeen is geschapen, bevredigt geen scheepsel,
 't Geeft bitterheid, onrust, in stede van peijs.
 En daarom viel mijn keus'
 Op u, mijn God bij 't licht,
 Toen Gij, mij uit verkiezend,
 Mij toonde Uw aangezicht
 Ik koos Uw liefde wet.
 Ik volgde Uw lichtend spoor.
 Naar 't Hoog land, wit van zon,
 'k Zong mee in 't Maagden koor!
 Stil werd mijn ziel vaak van geluk
 En berst nu feestend uit.
 Heb dank, o God, voor Uwe keus:
 Dat ik mocht zijn Uw bruid.
 Dat G'al mijn zorgen op U naamt,
 mijn angst en ziele pijn.
 Och!
 mocht mijn simpel leven U
 Een liefde offer zijn!

Aangeboden door haar nichten:
 Zuster Marie Cecile, Zuster Odilia en Zus-
 ter Maria

Bij gelegenheid van het Gouden Klooster-
 feest van Zuster Louisa op 9 april 1946 ●

Met dank aan Norbert Smulders (pr.)

Ode aan de patroonheiligen – deel 4 van 4

Johannes Evangelist

Zoals bekend heeft de congregatie DMJ vier patroonheiligen. Mensen uit de Bijbel of de kerkgeschiedenis die voor haar van belang zijn. Pastoor Heeren heeft deze indertijd vastgesteld. Het zijn: Maria en Joseph (door hem 'de ouders van de congregatie' genoemd), Vincent Depaul, (H. Vincentius) en Johannes Evangelist. Het kalenderjaar volgend kwamen in de afgelopen uitgaven van 'De Heeriaan' de eerste drie in een 'Ode aan...' voorbij. Nu dus alweer de laatste, de vierde ode, dit keer een 'Ode aan Johannes Evangelist' de derde Bijbelse patroon van de Congregatie.

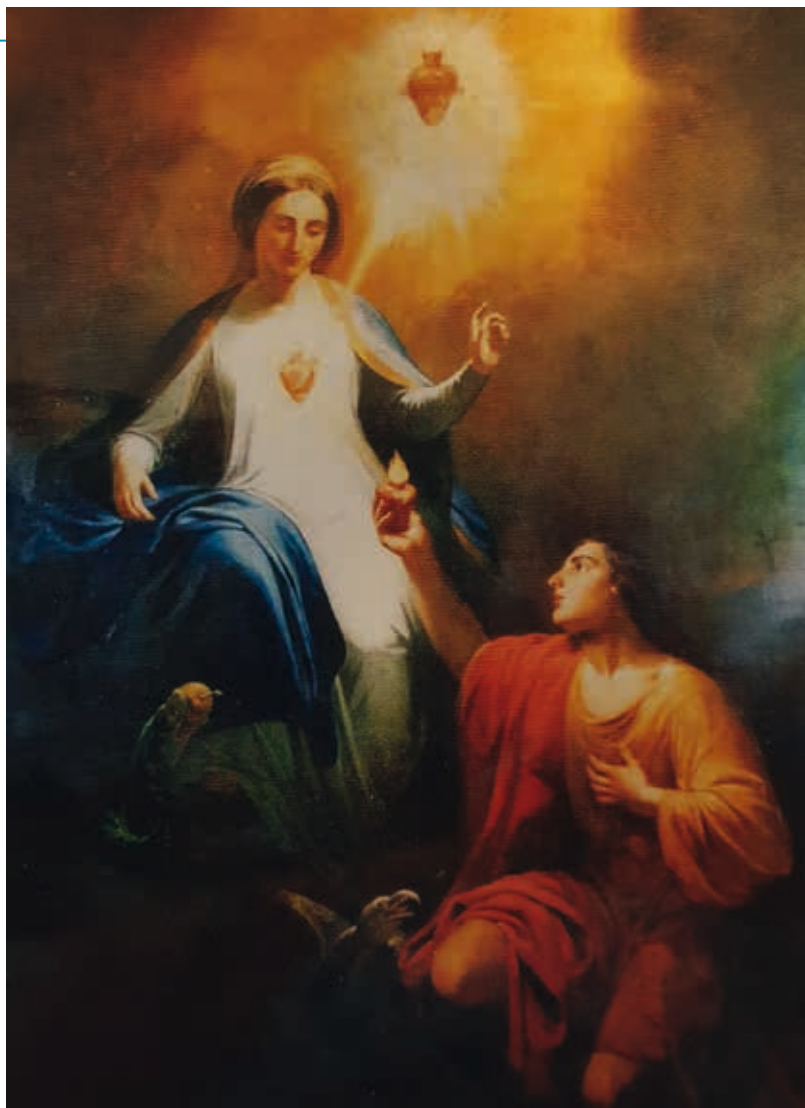
door Theo Bos

Voor de Zusters DMJ is patroonheilige Johannes-Evangelist, te onderscheiden van Johannes de Doper. Over de hier bedoelde Johannes is strikt genomen in de Bijbel niet veel geschreven. Hij wordt in meerdere evangeliën genoemd als één van de 12 door Jezus geroepen. Vaak wordt hij samen met Jakobus, als zonen van Zebedeus, genoemd. Steeds in die volgorde: eerst Jakobus, dan Johannes; zou Jakobus ouder zijn, of is het als een alfabetische volgorde?

Een opmerkelijke plek waarop over deze Johannes in het Evangelie zelf wordt geschreven, is in Johannes 13, 23 "Een van hen, de leerling van wie Jezus veel hield, lag naast Hem aan tafel aan". Ook in 19, 27 gaat het over Johannes, maar ook hier evenmin bij naam genoemd. Hier zegt Jezus tegen zijn moeder Maria: "Vrouw, ziedaar uw zoon", en tegen de leerling zegt Hij: "Ziedaar uw moeder". Deze geliefde leerling en Jezus komen vaker samen voor in de Bijbel en worden ook nog-

Roeping door Jezus van Petrus, Andreas, Jakobus en Johannes

Schilderij in het
Moederhuis: Johannes,
Maria en het brandend
hart van Jezus

al eens samen in de beeldende kunst afgebeeld. Tot zover de Bijbel over Johannes!

Een heel ander ‘verhaal’ is het schrijven dóór deze Johannes-Evangelist. In het N.T. worden – eigenlijk werden – er een drietal Bijbel delen aan hem toegeschreven. Allereerst natuurlijk het Evangelie van Johannes. Daarvan wordt nu door Bijbelkenners gedacht dat dit boek als laatste van de 4 Evangeliën voltooid is, eind eerste eeuw. En ook dat het is samengesteld uit diverse bronnen, waaraan later de naam van Johannes is toegevoegd.

Daarnaast kent het N.T. ook een drietal ‘Brieven van Johannes’ en de ‘Openbaring van Johannes’. Deze laat ik hier verder buiten beschouwing, omdat Bijbelkenners steeds meer tot het inzicht zijn gekomen dat deze niet door Johannes-Evangelist zijn geschreven. Al worden ze wel zo genoemd, en zal dat ook zeker zo blijven.

Terug nu naar het Johannes-Evangelie. Dat dit Bijbeldeel en de daaraan gerelateerde persoon van Johannes door Pastoor Heeren tot patroonheilige werd benoemd, behoeft eigenlijk geen uitleg. Zeker niet ➤

voor echte Bosschenaren en voor de zusters DMJ. Heeren was immers ook een Bosschenaar. Deze H. Johannes, is nl. ook de naamgever van de Bossche kathedraal. In de volksmond is dat de 'Sint-Jan'; letterlijk een baken voor de stad en de omgeving, met aan de zuidzijde daarvan de Choorstraat, de straat waaraan de zusters ook hun informele naam te danken hebben: 'Zusters van de Choorstraat', al wonen ze nu officieel om de hoek daarvan: in de Papenhulst.

Johannes, als patroon van de stad, is belangrijk in het leven en geloven van veel mensen, van toen en ook nog van nu, van binnen en ver buiten de stad. Een uitspraak van een zuster hierover: "Zoals de Sint-Jan in het hart van de stad staat, zo ook hebben heel veel mensen Johannes in hun hart". Dit was zeker ook het geval bij Pastoor Heeren. En dat geldt zonder twi- fel ook voor de congregatie, en voor de leden daarvan. Zijn dag is 27 december, voor de congregatie altijd ook een feestelijke gedenkdag, met Eucharistie-viering. Voor meerdere zusters is deze datum ook de dag van hun intrede in de congregatie.

Deze Johannes is waar het gaat over de liefde, als gelovig fundament van goed doen en goed zijn, de basis van de liefdeswerken van de congregatie. Uiteraard wordt hij ook genoemd in de Constitutiën: o.a. in nr. 44: "Op bijzondere wijze vereren wij (genoemd worden de 3 overige beschermheiligen) de Heilige Johannes Evangelist, de Apostel van Liefde".

Over Johannes is ook te lezen in het 'DMJ-boek': 'De wortels, de twijgen en de vruchten van de boom'. Enkele fragmenten daaruit: "Het religieuze leven zien we als een zoektocht naar God. God is ook op zoek naar ons. Hij wil ons opnemen in

Johannesbeeld met adelaar en kelk in het atrium van het Moederhuis

Zijn liefde. Het Johannes Evangelie is ons een bron van inspiratie. Het gaat om een persoonlijke Godsrelatie. Het devies van de congregatie: 'In Omnibus Charitas', 'in alles de liefde', is nergens beter verwoord dan bij Johannes Johannes is zo intiem met Jezus, als Jezus is met God. Door hem kunnen wij God vinden."

Zo zegt Nico ter Linden: 'Johannes wilde laten zien wie Jezus is, terwijl Jezus wilde laten zien wie God is.'

Bij Johannes is mens zijn, menselijk leven méér dan vooral fysiek of biologisch leven. Leven is hier Leven met een hoofdletter: je

door God gezien, gehoord worden, je door Hem gekend en bemind ervaren. In 'De wortels, ..': "Wezenlijk kennen en gekend zijn door de liefde. De ander zien in God, met de ogen van God. De ander 'vrij-kijken' naar Gods bedoeling". Wat ik zelf theologisch sterk aan Johannes vind, is dat bij hem het 'woord horen' ook het 'woord doen' is. Wat dat betreft, Vincent Depaul kan als een navolger van deze Johannes' visie worden verstaan, als het gaat om de praxis van het geloof, om daden i.p.v. woorden.

Een ander typisch item van Johannes zijn de zogeheten "Ik-ben" woorden van Jezus. Het gaat hier om uitdrukkingen als: "Ik ben het Brood, het Lam, de Wijnstok", enz. Dergelijke uitspraken kom je niet tegen bij de andere evangelisten. Over deze "Ik-ben" woorden zijn interessante exegeses geschreven. Wat ik er nu nog over wil schrijven is dit: in deze: "Ik ben" uitspraken kan een oproep doorklinken aan ons, om er ook te zijn; van er ècht zijn voor de ander. Dat mensen in ons doen en laten Christus kunnen kennen. Er zó zijn, met én voor elkaar, dat het een goed zijn is. Goed zijn vanuit geloof, hoop en vooral vanuit liefde, al of niet met een hoofdletter. Van goed doen: werken van barmhertigheid verrichten, à la Vincentius, van liefdewerken stichten, zoals de congregatie voorstaat.

Tot slot: Johannes-Evangelist is echt voor veel zusters een inspirerend evangelist; in

In Jezus' "Ik ben" uitspraken kan een belang of oproep doorklinken aan ons, om er ook te zijn; van er ècht zijn voor de ander.

Standbeeld Sint-Jan, bij de kathedraal.

vieringen, gerelateerd aan b.v. congregatie-feesten of -jubels, maar ook bij uitvaarten van hen worden nogal eens Johannes-teksten gekozen. En steeds, zo merk ik in de gesprekken met betrokkenen als ik dergelijke vieringen voorbereid, vanuit innerlijke overtuiging, of vanwege een duidelijke voorkeur voor zijn Evangelie.

Met enige vrijheid, maar met respect, zou je kunnen zeggen dat ook bij de zusters DMJ Johannes 'een geliefd persoon' is. M.i. meer dan terecht! ●

"Kerstmis nu – Kerstmis toen"

In 1962 heeft Zuster Anke een boekje uitgegeven, met de titel: "FEEST door heel het jaar". Zuster Anke heeft als onderwijzeres jarenlang voor de klas gestaan van wat toen heette de lagere school. Het is uitgegeven door Malmberg, 's-Hertogenbosch en was toen te koop voor fl. 1,35.

Uit een recensie van toen: "Versjes voor de verschillende feesten van het kerkelijk jaar bundelde Anke van Ewijk in dit boekje. De versjes zijn eenvoudig van taal en rijm, van een verrukkelijke eenvoud. Ze zullen door de kinderen vast graag worden gelezen. Er zijn leuke versjes bij om uit het hoofd te leren. Ook thuis, in het gezin zijn ze te gebruiken, soms ook al voor de oudere kleutertjes."

Hiernaastvindt u er twee; al leest u ze met de ogen, het taalgebruik en met een levensovertuiging van nu, wellicht kunnen ze u mee terug nemen naar de sfeer van 19-toen. Al zijn de tijden en de woorden veranderd, de essentie van wat we kunnen vieren met Advent, Kerst of met Driekoningen blijkt niet veranderd te zijn.

De versjes zijn geplaatst naar idee van de Heeriaan-redactie, uiteraard met instemming van Zuster Anke. Waarvoor hartelijk dank.

Advent

Opeens stond daar een engel:
‘Maria, wees gegroet,
God stuurt mij en Hij zegt dat U
zijn Moeder worden moet’.

Maria dacht heel eventjes
en zei daarna meteen:
‘Wat God mij vraagt, dat zal ik doen’.
Toen vloog de engel heen.

Maria voelde zich zo blij,
ze ging vlug aan de gang.
Ze naaide luiers, lakentjes
en kocht een nieuw behang.

Maria heeft zich op de komst
van Jezus voorbereid.
En wij? Wij gaan dit nu ook doen,
in deze Adventstijd.

(vierde zondag voor Kerstmis)

Driekoningen

Drie grote koningen
werden in hun woningen
gewaarschuwd door een ster.
Ze verlieten hun paleizen
omdat zij moesten reizen
héél ver.

Zij reden op kamelen
langs prachtige kastelen
en dachten alleen aan God.
Ze konden 't niet geloven,
de ster stond stil, 't was boven
een grot.

Drie wijze mannen zagen
na een reis van vele dagen
een kindje klein, en zie:
‘Kom dichterbij!’- Ja, mogen we?”
Ze deden het, toen bogen ze
hun knie.

Drie grote koningen
keerden weer naar hun woningen,
gelukkig en zo blij.
Want weet je wat ze dachten:
dat kindje daar, dat lachte
naar mij!

(6 januari)

De Kapucijnen verlaten 's-Hertogenbosch na vier eeuwen, deel 3

Op 1 augustus 2018 vond de feitelijke overdracht plaats van het klooster van de kapucijnen aan de Van der Does de Willeboissingel. Het werd eigendom van de franciscanen. Het blijft dus in de familie, kun je zeggen. Bijna alle kapucijnen die er nog wonen vertrokken naar hun klooster in Tilburg, behalve pater Philippus en pater Savio. Een derde kapucijn is overgekomen vanuit Tilburg, broeder Ad Vermeulen.

De kapucijnen hebben ruim twee en een halve eeuw het lot van de Bossche bevolking gedeeld. Van 1611 tot 1761 en van 1898 tot heden. De waardering voor hun apostolaatswerk was bijzonder, vanwege hun godsdienstige inzet en sociaal-maatschappelijke betrokkenheid. We schetsen in enkele delen hun Bossche geschiedenis, die nu historie gaat worden. We vervolgen het verhaal met de tweede verblijfsperiode, van 1898 tot 2018.

door Ton Vogel

NEGENTIENDE EEUW

Zoals eerder beschreven overleed in 1761 de laatste kapucijn, Theodorus, in het huisje naast zijn schuilkerkje Achter den Boerenmouw. Aan de schuilkerkenperiode kwam circa 40 jaar later een eind in de Franse Tijd (1795-1813). Geloof niet dat er meteen weer Kapucijnen binnenstroonden in de periode hierna. Pas in 1898 werd een nieuw kapucijnenklooster in de stad gesticht. Wat was het geval?

Halverwege de 19e eeuw, in 1845, woonden er in de Nederlandstalige streken nog maar enkele tientallen kapucijnen. In Velp (bij Grave) zeshentwintig en in Brugge (B) zestien. De kloosters daar hadden de rampspoed, ge-

bracht door vreemde overheersers, doorstaan en daarna groeide het aantal kloosterlingen sterk.

Door bemiddeling van de Bossche bisschop-coadjutor Joannes Zwijsen kreeg de orde het aanbod om de geestelijke verzorging van de bewoners van Huize Padua in Boekel op zich te nemen. Dit was een gesticht voor geesteszieke mannen onder leiding van broeders Penitenten (van de Derde Orde der Franciscanen). In het nabijgelegen Handel werden het klooster en de kerk gebouwd. In 1852 werd dit kapucijnenklooster in gebruik genomen. Later volgden kloosters in Slikgat/Langeweg (1876) en in Tilburg (1879/1882). De Nederlandse provincie werd in 1882 zelf-

standig. In het klooster van Tilburg werden het provinci-alaat en noviciaat gevestigd. De orde telde op dat moment 118 religieuzen. De Vlamingen gingen hun eigen weg.

In ons land werden spoedig daarna de kloosters van Babberich (1883), Breda (1886/1889), Helmond (1894) en 's-Hertogenbosch (1898) gesticht. In 1903 waren er 249 kapucijnen in 10 kloosters. Elk klooster werd bestuurd door een gardiaan, geassisteerd door een vicaris.

HET KAPUCIJNEN-KLOOSTER IN 'S-HERTOGENBOSCH

Na het opheffen van de vestingwet ('s-Hertogenbosch zat voordien binnen de middeleeuwse omwalling opge-

Zij had besloten om een deel daarvan - f 50.000 - beschikbaar te stellen voor een nieuw te stichten kapucijnenklooster. De provinciaal van de kapucijnen, Archangelus van Macharen, werd op de hoogte gebracht van de ideeën van de wel-doenster en hij stapte meteen in 1895 naar bisschop Mgr. W. van de Ven. Die had zijn bezwaren, er waren al zo veel kloosters en hij wilde liever in de nieuwe wijk een 'eigen' parochiekerk bouwen. Uiteindelijk konden de pastoors van de stad, onder wie Van Welie van de St. Cathrienparochie, hem overtuigen om toestemming te geven. Het stadsbestuur moest toen nog bewerkt worden door de pastoors.

Die konden niets loslaten over de gulle schenkster Dorothée, anders zou de grondprijs zeker stijgen. Omgerekend naar nu heeft ze een miljoen euro voor de stichting van het klooster over gehad.

Men had een perceel op het oog tussen de Dommel en de doorgaande 'boulevard', nu: Koningsweg, Oranje-Nassaulaan, Koninginnenlaan. Daarvan moest een strook afgestaan worden, zodat het perceel ruim 0,9

Pandhof met begraafplaats Kapucijnenklooster in 2018

ha. groot was. Ook over de grondprijs werd stevig onderhandeld: de prijs die met B & W werd overeengekomen, week uiteindelijk niet veel af van wat mej. van Beugen in gedachten had. Volgens de koopacte betaalden de kapucijnen f 34.200 voor de grond. Al met al waren de buurtbewoners ook niet enthousiast. Zij vreesden een waardedaling van hun huizen en hadden grote moeite met de lange muur om het perceel in hun deftige buurt. Als tegemoetkoming zou er een 'sierlijke' muur gemetseld worden. En zou een straat aangelegd worden op kosten van de kloosterlingen, nu Capucijnenlaan geheten. Op 30 april 1897 overhandigde Dorotheë ruim f 15.000.- en kon de bouw beginnen. Aan de nieuwe straat, Kloostersingel genoemd. Later zou de naam veranderd worden in Van der Does de Willebois-singel, genoemd naar de burgemeester uit de bouw-tijd.

DE BOUW

In maart 1897 werd begonnen met de bouw. Broeder Felix Bayens van Dennenburg (1863-1942), vóór zijn intrede opgeleid tot timmerman, was de architect en had de leiding over de bouw. Uitvoerder van de bouw was Sjeff Vos uit Velp. De bouw verliep voorspoedig: in juni

Kapel met achterwand

waren de fundamenteën klaar. De werkers werden extra beloond met 50 cent en 5 sigaren. In de herfst was het klooster onder de pannen. Mej. van Beugen bemoeide zich daadwerkelijk met het werk. Zo had zij kritiek op een bestelling die bij een protestantse firma was gedaan. Zij zorgde ook dat

broeder Felix en zijn uitvoerder 's middags een warme maaltijd kregen. In 1898 werd het nieuwe klooster betrokken. Het Bossche klooster was een voorbeeld van traditionele kapucijnenbouw. Het grondplan was zeer eenvoudig. Het hart werd gevormd door de pandhof, vaak ge-

Pandgang met portretten van Dorothea en haar ouders

bruikt als kerkhof. Om de pandhof liep de pandgang met in een u-vorm de spreekkamers, het slot en gezamenlijke ruimtes, zoals de refter. Op de verdieping lagen de cellen, de wasruimte en de bibliotheek.

Aan de open zijde van de u-vorm was de kerk gesitueerd. De kerk was een eenvoudige franciscaanse zaalkerk met een klein torentje. Het interieur kreeg een tongewelf en houten lambriseringen. De

altaarwand werd ingenomen door een hoofdaltaar met een schildering van St. Antonius van Padua, geflankeerd door vier levensgrote houten beelden van heiligen uit de kapucijnenorde. Boven dit alles een beeld van het H. Hart. De zijaltaren waren

toegewijd aan St. Franciscus en St. Antonius. De houten retabels werden vervaardigd in neo-rennaissance stijl in het atelier in Handel onder leiding van Adrianus van Sint-Michielsgestel. Achter deze wand bevond zich het zogenaamde paterskoor. Hier werd door de kloosterlingen op vaste tijden het officie (getijdengebed) gehouden.

De communiebanken, de biechtstoelen en de preekstoel werden later geleverd. Op voorstel van mej. van Beugen werd het klooster onder patronaat gesteld van St. Joseph. De kerk werd toegewijd aan het Allerheiligst Hart van Jezus.

De kerkrechtelijke oprichting van het klooster was op 26 augustus 1898. Op 28 augustus werd 'het slot' afgekondigd - alleen kapucijnen mochten er binnengaan - één dag later volgde de inwijding van de kerk door Mgr. W. van de Ven. De eerste H. Mis was een votiefmis ter ere van het H. Hart. De kloosterkerk was een hulpkerk die ressorteerde onder de parochie van St. Catharina. Elke zondag waren er drie missen. De mis van

De mis van 05.30 uur stond alom bekend als het 'vissersmisje', de liefhebbers van de vissport kwamen graag zo vroeg mogelijk naar de mis.

05.30 uur stond alom bekend als het 'vissersmisje', de liefhebbers van de vissport kwamen graag zo vroeg mogelijk naar de mis. De laatste mis moest beëindigd zijn vóór de hoogmis in de Cathrienkerk begon. Vooral met biechtelingen was het druk bij de kapucijnen.

Bij het klooster hoorde een grote tuin omheind door een muur. Broeder Felix was aan de weerstand van de buurtbewoners tegemoetgekomen door met behulp van een sierpatroon de muur te verlevendigen en er een kapelletje met Antoniusbeeld in te verwerken. De zusters van JMJ, aan de overkant

De keuken met ketels

van de Dommel, uit het klooster Mariënborg, waren zo aardig om uit hun tuin een hoeveelheid vruchtbare grond beschikbaar te stellen. ●

Met dank aan Geert Donkers (Bossche Kringen mei 2018) en Toine Janssen voor de foto's

Slaapplaats of legerstede van een kapucijn

Een artikel uit de Nieuwsbrief van het Straatpastoraat Den Bosch:

De congregatie van de zusters van de Choorstraat steunt dak- en thuislozen

De Dochters van Maria en Joseph staan beter bekend als de zusters van de Choorstraat. Zuster Rosa is een bekend figuur in de stad. In de Nieuwsbrief van juli 2016 was haar verhaal al te lezen. Haar congregatie is van den beginne werkzaam voor mensen in de marge en de zusters ondersteunen van harte dak- en thuislozen en het straatpastoraat.

De verhalen van Zuster Rosa prikkelden Zuster Theresianne om ook zelf actief te worden in het Inloopschip. Zuster Antonie, algemeen overste van de congregatie, staat ten volle achter de betrokkenheid op de bezoekers van het Inloopschip en straatpastoraat.

door Gerard van Etten

HEERIANEN

De zusters noemen zich ook wel trots Heerianen waarmee ze de stichter van hun congregatie eren. Kapelaan

Heeren van de Jacobusparochie trok zich het leed van de armen in zijn binnenstadsparochie aan. Toen hij in enkele godsvruchtige

vrouwen medestanders vond voor zijn werk werd de congregatie in 1820 gesticht. De zusters van de Congregatie hebben hun leven en

V.l.n.r. Zuster Theresianne, Zuster Antonie en Zuster Rosa

werk gebouwd op de fundamenteën van het Evangelie en de spiritualiteit van Maria, Jozef, Vincentius en Johannes de Evangelist. Het devies van de Congregatie DMJ is 'In Omnibus Caritas' (In alles de Liefde). Het symbool van de Congregatie is de Levensboom. 'Jesus is de wijnstok en wij zijn de wijnranken die vrucht moeten dragen' legt zuster Antonie uit. 'Daarom noemen sommige bezoekers van het Inloopschip ons ook wel de zusters van de levensboom' vertelt zuster Theresianne. 'Ze zien onze hanger van de levensboom'

ONTWIKKELING HELPT TEGEN ARMOEDE

De zusters hebben zich in Nederland vooral bezig gehouden met ondersteuning van de armen, ziekenzorg en onderwijs. Op de website is de indrukwekkende lijst te zien van plaatsen waar zij zich hebben ingezet.

Zuster Antonie: 'Onderwijs was heel belangrijk om aan de armoede te kunnen ontsnappen.' Al snel begonnen de zusters daarom met huishoudonderwijs en dat breidde zich uit tot basisonderwijs en vanaf het begin van de 20e eeuw richtte de congregatie zich vooral op buitengewoon onderwijs waarvoor zij nationaal en internationaal pionierswerk verrichtte.

Zo leverde de congregatie een belangrijke bijdrage aan het doveninstituut in Sint-Michielsgestel. In Nederland is het werk van de religieuzen in de vorige eeuw overgenomen door stichtingen met subsidie van de overheid. Leken hebben de taken overgenomen. In Indonesië en op Timor, de twee landen waar de congregatie (nog) actief is, zijn de zusters echter nog volop betrokken bij het buitengewoon onderwijs vertelt zuster Antonie met enige trots.

Zuster Antonie:
'Onderwijs was heel belangrijk om aan de armoede te kunnen ontsnappen.'

In Indonesië bloeit de congregatie, terwijl in Nederland de zusters vergrijzen. Ging de steun vroeger van Nederland naar de missie, nu zijn de rollen omgedraaid. De Indonesische Algemene Overste zuster Antonie, en de econome zuster Theresianne maken de veranderde verhoudingen zichtbaar.

GENOEG TE DOEN

Het feit dat de zusters geen werk meer hebben in Nederland wil niet zeggen dat ze stil zitten. Op tal van plaatsen zetten zij zich als vrijwilligster in. Zo ook voor de dak-thuislozen in Den Bosch.

Zuster Theresianne heeft zich in Indonesië bezig gehouden met het verbeteren van de leefomstandigheden van boeren door een systeem van microkrediet. Nu zij in Nederland als econome van de congregatie werkt ziet zij haar vrijwilligerswerk in het Inloopschip als een mogelijkheid om terug te keren naar de bron van haar roeping, de inzet voor mensen in de marge. Geen gemakkelijk missiewerk voor haar. De andere cultuur maakte het in het begin moeilijk om op de goede manier contact te maken. Ze werd zelfs gepest vertelde ze, maar dat heeft haar niet weerhouden om door te zetten. Haar vreemdeling

‘Als je de dakloze en thuisloze als mens ziet die gelijkwaardig is aan jou zal het contact tot stand komen en hoor je de verhalen. Het aandachtig luisteren is dan heel belangrijk.’

zijn droeg er niet per se toe bij dat mensen met een niet-Nederlandse achtergrond zich makkelijker tot haar richten, maar ze denkt dat zij zelf wel beter kan aanvoelen wat het betekent om je weg te vinden in Nederland als je de taal niet goed spreekt en psychische, sociale of verslavingsproblemen hebt waardoor je op straat terecht bent gekomen.

De verwachtingen zijn ook weleens te hoog gespannen. Omdat zuster Theresianne in habijt loopt wordt weleens gedacht dat ze gemakkelijk materiële/financiële steun kan verlenen. Een bezoeker wordt dan soms kwaad als haar aanbod bestaat uit gastvrijheid, wat eenvoudig eten en drinken en een luis-terend oor.

‘Als je de dakloze en thuisloze als mens ziet die gelijkwaardig is aan jou zal het contact tot stand komen en hoor je de verhalen. Het aandachtig luisteren is dan heel belangrijk.’

Zuster Theresianne vertelt over twee gebeurtenissen die haar geraakt hebben.

Een moslim (man) wilde haar geen hand geven en zelfs geen drinken van haar aan-nemen.

Een week later krijgt ze van hem een brief waarin op bij-na bijbels, poëtische wijze wordt geschreven over de liefde en barmhartigheid. ‘Als u mij zo’n mooie brief schrijft kan het toch niet zo zijn dat ik u niets te drinken mag aanbieden’, was de re-actie van Theresianne waar-

mee de kloof gedicht werd en een kop thee aangenomen.

Een bezoekerster die heel boos was op alles en iedereen en niet voor rede vatbaar, werd door haar rustige en volhardende benadering toch kalmer en begon haar verhaal te vertellen over de eenzaamheid die ze voelt. Een volgende keer zegt ze tegen zuster Theresianne dat ze maar één zuster heeft, maar door Theresianne er een zuster bij heeft.

BIDDEN

Het feit dat Rosa en Theresianne bekend zijn als religieuzen en zichtbaar door habijt en hanger, roept bij de bezoekers niet de vraag op om samen te bidden. Het gebed van de zusters is er natuurlijk wel voor alle dak- en thuislozen en zeker voor hen die het op dat moment extra moeilijk hebben. De congregatie vindt het heel belangrijk dat er een straatpastor is die de mensen op de straat opzoekt en nabij kan zijn. Wat hen in het werk verbindt is dat zij willen en kunnen luisteren. Zuster Rosa vertelde dat een man haar eens aansprak en zei ‘dat hij zo geworden was door haar’. ‘Door te luisteren heeft u het mooie in mij naar boven gehaald.’ ●

Jubilea in 2019

70 jaar in het klooster:

1949 – 27 december – 2019

Zuster Denise van Asseldonk, Moederhuis 's-Hertogenbosch

60 jaar in het klooster:

1959 – 4 januari – 2019

Zuster Vera Lubbers, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1959 – 4 januari – 2019

Zuster Annecathrine van Haren, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1959 – 4 juli – 2019

Zuster Paula Pijnaker, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1959 – 4 juli – 2019

Zuster Lisette Swanenberg, Moederhuis 's-Hertogenbosch

1959 – 4 juli – 2019

Zuster Felicitas Wijnen, Moederhuis 's-Hertogenbosch

50 jaar in het klooster:

1969 – 26 mei – 2019

Zuster Antonie Ardatin, Moederhuis 's-Hertogenbosch

40 jaar in het klooster:

1979 – 20 augustus – 2019

Zuster Rosa Sutrismini, Purworejo Indonesia

25 jaar in het klooster:

1994 – 7 juli – 2019

Zuster Brigitta Eny Widyaningsih, Purworejo Indonesia

1994 – 7 juli – 2019

Zuster Ester Tri Winarni, Moederhuis 's-Hertogenbosch

Onze Zuster Valentina Spitteler werd 100 jaar

Op woensdag 31 oktober 2018 was het eindelijk zover! Een stralende Zuster Valentina kon temidden van haar familie en medezusters haar 100ste verjaardag vieren! En hoe.....

Het begon natuurlijk in onze mooie kapel met een feestelijke Eucharistieviering die zij samen met Pastor Theo had samengesteld, het motto was:

"Dankbaar en gezegend mijn leven"

Ook de leden van het muziekensemble Animato, waarvan zij al vele jaren lid is, waren aanwezig, zij zaten bij het koor en verzorgden een muzikale bijdrage.

Het viel op dat er veel teksten van Johannes waren, een van de patronen van de Congregatie!

De gangen en het restaurant waren feestelijk versierd met grote foto's uit haar leven en

kleurige ballonnen. Bij de koffie kwam burgemeester Jack Mikkers feliciteren, door een familielid werd het Ave Maria gezongen, onze Indonesische Zusters hadden een speciaal lied voor haar gemaakt en Zuster Augusta hield een geschiedkundig

gekleurde speech. Zij zei o.a.:

"Eindelijk is het zover, jij en wij mogen vandaag jouw 100ste verjaardag vieren. Je hebt er naar uitgekeken en het is geen moment in je opgekomen dat je het misschien niet zou halen.

Op 31 oktober 1918 was er bij jouw geboorte grote vreugde in het gezin Spitteler. Jij was het tweede kind, een meisje terwijl het gezin al een jongetje had. Je werd in het geboorteregister van Amsterdam ingeschreven als Cornelia Maria Spitteler en luisterde naar de naam Cor. Jullie gezin groeide uit en jij was een van de 10 kinderen.

Wat was het voor een tijd? Op je geboortedag was het 7 graden, het regende en er stond een behoorlijk koude Noord-Oosten wind.

In het jaar dat jij geboren werd was de Eerste Wereldoorlog nog maar net achter de rug.

Er was niet veel te eten en

Zuster Valentina met de familie tijdens de eucharistieviering

veel vrouwen gingen de straat op om voedsel op te eisen voor de kinderen. Toen je 10 jaar was verhuisde het gezin naar Amstelveen vanwege de gezondheid van jullie moeder.

In 1937 ben je op 18-jarige leeftijd ingetreden bij de Congregatie van de "Dochters van Maria en Joseph" en vorig jaar vierde jij je 80-jarig kloosterfeest. Zo heb je al heel wat mijlpalen gehad. Je werd vakleerkracht voor handwerken op verschillende scholen en zoals dat vroeger ging werd je voor meerdere dingen ingezet.

Je muzikale talent heeft zich kunnen ontwikkelen en nog altijd speel je met veel plezier op de dwarsfluit en als je gevraagd wordt, b.v. met verjaardagen, ook nog wel eens op de piano. Aan veel kinderen heb je de liefde voor muziek doorgegeven. Al ongeveer 30 jaar speel je bij een klein ensemble hier in

de stad en je wil geen enkele maandag missen van hun bijeenkomsten. De naam van het ensemble "Animato" zegt genoeg over de inzet, we hebben er in de kapel iets van mogen horen.

Zuster Valentina, je hebt vaak veel moeten overwinnen, maar je bent een doorzetter in alle opzichten. Je kloosternaam Valentina betekent dapper en krachtig, een naam die op je lijf geschreven is.

Onze 2 honderd-jarigen, links Zuster Valentina en rechts Zuster Marie Bernadette.

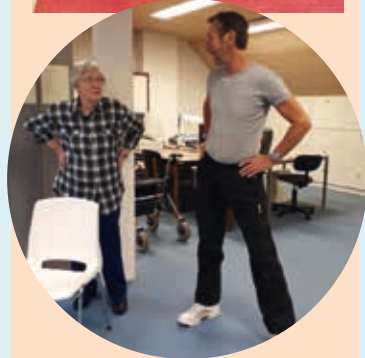
Lieve 100-jarige, vandaag sta je in de schijnwerpers en mag je dankbaar en trots zijn op je inzet in je lange religieuze leven. Wij zijn dankbaar met en voor jou, én wij zijn blij met jou en hopen dat je nog wat jaren in ons midden mag zijn.

Een mooie dag en een zo gezond mogelijke toekomst wensen wij je toe.

Laten wij zingen opdat zij nog langer mag leven...."

Zusters van het Moederhuis

BOSSCHE BOL XL VAN DE WEEK

ZUSTER VALENTINA IN DE SPOTLIGHTS

Joop Fiedler, gymleraar bij de Zusters 'Dochters van Maria en Joseph', wil graag Zuster Valentina in het zonnetje zetten in verband met haar 100ste verjaardag op 31 oktober.

Zij is al meer dan 30 jaar trouw lid van de gymclub onder zijn leiding.

De eerste jaren, toen de zusters allemaal nog een stuk jonger waren, werden de gymlessen op het einde van het jaar altijd afgesloten met een circuitje. Dat was een soort wedstrijd in uithouding en behendigheid. Bijna elk jaar werd deze wedstrijd gewonnen door Zuster Valentina.

Naast dat ze een zeer prettig, sociaal en meelevende vrouw is, is ze dus ook nog sportief en behendig. 'Ik heb haar graag nog een hele tijd op de gymles', aldus Joop Fiedler.

(Artikel in de Stadskrant)

Optreden van de Indonesische medezusters

Huiszegen: "gezegend welkom"

door Zuster Lisette Swanenberg

Dit mooie kaartje stond in mijn nieuwe appartement.

Dat voelde meteen al goed en vertrouwd. Ik was na 59 jaar weer terug op de basis waar het allemaal is begonnen. Maar mijn ziel was nog niet mee verhuisd.

Die moest de overstap nog maken.

Veel helpende handen hadden mijn grote huis leeg- en schoongemaakt.

De verhuisdozen kwamen hier aan en het werd een tijd van ordenen en opruimen. Na het afscheid van mijn huis wilde ik hier niet zomaar intrekken en verder gaan.

Ik zou deze overstap graag bezegeld zien met een huiszegen. En dat geschiedde op 28 september. Pastor Theo en vijf medezusters namen mijn uitnodiging graag aan. Als uitgangspunt heb ik de mandala van de overgang van de seizoenen genomen. De zomer trekt zich langzaam terug en de herfst staat voor de deur.

Mijn zomer, de tijd van activiteiten en projecten is voorbij en de herfst van mijn leven staat voor de deur. En dat is goed. Ik had voor deze dag een mooi glazen kruisbeeldje cadeau gekregen, transparant en kwetsbaar in drie kleuren.

Rood, de geestkracht, groen, de groeikracht, blauw, de vrouwkracht, intuïties die staan voor openheid en verbinding. Doorschijnend, symbool van leed dat geleden is. Voor mij een sterk symbool om door de pijn en de ongemakken van het leven te gaan. Het was een warm welkom. We begonnen met gebed.

Goede, trouwe God,

Gij zegt: "Zie ik sta aan de deur en klop.

Als mensen mijn stem horen en de deur openen,

Zal ik bij hen binnengaan en met hen het leven delen en zij met Mij".

Samen:

Daarom bidden wij tot U, God

kom in ons midden,

vul dit huis met Uw aanwezigheid

En wees de metgezel van wie hier wonen.

Zegen hun ingaan en hun uitgaan.

Sta hen bij in hun zorg om van dit huis een thuis te maken.

Geloofd zijt Gij die ons samenbrengt in dit huis door Jezus Christus,

uw Zoon, onze Heer en Broeder.

Amen.

Ik koos voor de lezing van de zaaier voor alles wat ik heb mogen zaaien en wat in mijn leven tot bloei is gekomen. (Mattheus 13; 1-9).

Daarna was er de zegening van het appartement en gingen we rond met wierook.

Dan volgde er een verrassing. De zes genodigden brachten zes grote zonnebloemen binnen voorzien van kaartjes met zegenwensen met een gouddraadje vastgemaakt. En ik kreeg een dik gouden koord van twee meter lang. Symbool van mijn roeping, ofwel de gouden levensdraad.

Tot slot zongen wij het lied "WAAR LIEFDE WOONT" naar psalm 133.

Na een afsluitende zegen werd het geheel afgerond met een aangekleed kopje koffie. En bleef ik met een mooie herinnering achter. ●

"WAAR LIEFDE WOONT"
naar psalm 133.

*Dat heel mag worden mijn huis
met al wie daar behoren
vanouds en nieuw geboren,
gebleven, of verloren –
dat heel mag worden mijn huis.*

*Dat groot mag zijn mijn hart
en zacht en toegenegen,
als bron uit God gekregen,
tot overvloed, tot zegen –
dat groot mag zijn mijn hart.*

*Dat heel mag worden ons huis.
Dat groot mag zijn ons hart.*

De kracht van relieken

Van Maria tot Maradona

Van 12 oktober 2018 t/m 3 februari 2019 komen er meer dan honderd bijzondere relieken naar Utrecht voor de tentoonstelling *Relieken*. Hierbij toont Museum Catharijneconvent krachtige voorwerpen uit verschillende culturen en tijden op een unieke manier samen: uit het christendom, de islam en het boeddhisme, maar ook van niet-religieuze bewonderde personen en zelfs persoonlijke relieken.

*door Anique de Kruijf, conservator, en Anna Koldewey, junior conservator
tentoonstelling Relieken; Foto's: Museum Catharijneconvent*

Kroon met passierelieken van Lodewijk IX, ca. 1240, Louvre, Parijs Foto © RMN-Grand Palais (Musée du Louvre) / Martine Beck-Coppola

Miniatuur met een kerkwijding door een bisschop met relieken in het Pontificale van David van Bourgondië, ca. 1455-1456, Haarlem, Teylers Museum

Maar wat zijn relieken eigenlijk? Het woord 'reliëk' komt van het Latijnse *relinquere*, wat letterlijk 'overblijven' betekent. Een reliëk, ook wel relikwie genoemd, is een fysiek overblijfsel van een voorbeeldige of geliefde persoon, een plaats die die persoon bezocht of een voorwerp dat die persoon aanraakte. De heilige of het rolmodel bezat door zijn leven een bijzondere kracht, die in de relieken aanwezig is. Die kracht zorgt ervoor dat relieken al eeuwenlang gekoesterd en vereerd worden. De gelovige verwacht de invloed van die kracht in zijn of haar leven te ervaren.

OP BEZOEK BIJ RELIEKEN

De tentoonstelling toont dat relieken mensen raken, dat ze ons in beweging

brenghen. Eerst dompelen we de bezoeker onder in reizende mensen-massa's die op weg zijn naar heilige plaatsen om zo dicht mogelijk bij belangrijke relieken te komen. Zo kunt u de Heilig-Grafkerk in Jeruzalem aandoen, de plaats waar het lichaam van Christus gebalsemd en begraven werd. Of u reist naar Mekka, Medina of Kensington Palace, de voormalige woning van de Britse prinses Diana. Gaat u naar Lourdes, waar al decennia lang gelovigen water uit de wonderdadige bron putten? Of kiest u voor Napels, waar in een miniatuur-altaar een haar van de legendarische voetballer Diego Maradona wordt getoond? Medereizigers vertellen hun verhaal in de aansprekende multimediatour.

KRACHT

Wat is het nu precies dat deze relieken het koesteren en vereren waard maakt en zoveel mensen op de been brengt? Het gaat om de bijzondere, door God gegeven kracht die de relieken herbergen. In het

Reliekschrijn van Thomas Becket, Frankrijk, ca. 1200,

Sjiitische pelgrimsrol met onder meer Mekka en Medina, Dekkaans (?), India, 18e-19e eeuw. Londen, Nasser D. Khalili Collection of Islamic Art,

katholieke christendom heet die *virtus*, in de islam *baraka*. Het is een kracht die kan genezen en beschermen. In de expositie tonen we bijvoorbeeld een klein zilveren kelkje dat een jonge vrouw genas van hardnekkige hoest en zand uit het graf van de heilige François de Paris: het genas allerhande gezwellen.

Relieken zijn niet altijd even spectaculair, maar het draait om de kracht die zij in zich dragen. Die is van onschatbare waarde en maakt dat relieken vaak terecht kwamen in de meest kostbare, juist zeer oogstrelende houders, waarvan u prachtige exemplaren tegenkomt.

Relieken bieden ook hoop en troost. Dit toont een dertiende-eeuwse sculptuur van Jizo - een boeddhistische leermeester die volgelingen onderwijst om hen uit de hel te houden. In de sculptuur trof men allerlei geschenken aan, die gelovigen achterlieten bij het beeld in de hoop op de positieve invloed van Jizo - op hun zielenheil. Daarmee vergelijkbaar is een beeld van een zittende Maria met kind. In de holte in haar hoofd zaten verschillende relieken. Bij christelijke reliekebeelden lieten

Beeld van Jizō Bosatsu met votiegaven, reliekbundel en oorkonde, Kō en, 1249. Keulen, Museum für Ostasiatische Kunst, foto © Rheinisches Bildarchiv Köln

gelovigen vaak *ex voto*'s (letterlijk: door de belofte) achter. Daarmee smeekte de gelovige verhoring van zijn gebed af. Die hoopvolle kracht draagt ook het reliek van de gordel van Maria in zich. Vooral vrouwen die hoopten op vruchtbaarheid of een voorspoedige bevalling zochten hun heil bij de gordel die Maria droeg tijdens haar zwangerschap.

Een van de meest schitterende objecten op de tentoonstelling is de kroon met pasierelieken uit het Louvre in Parijs. De Franse koning Lodewijk IX (1214-1270) kocht omstreeks 1240 voor een exorbitant

Gebedssnoer met
reliken, Salzburg,
ca. 1700

Fang relikwachter,
Gabon, 19e of begin
20e eeuw, Nationaal
Museum van
Wereldculturen

bedrag reliken van Christus' doornen-
kroon en het Heilig Kruis. Daarmee legiti-
meerde en bevestigde hij zijn macht en
heerschappij.

DICHTERBIJ

Door hun kracht waren reliken zeer ge-
liefd en raakten ze verspreid over de ge-
hele wereld. Binnen het christendom gold
dat een botsplinter evenveel kracht bezat
als een volledig skelet (pars pro toto, let-
terlijk: deel voor het geheel). In de islam
heeft een beeltenis van een heilig voor-
werp – zoals de sandaal of het zwaard van >

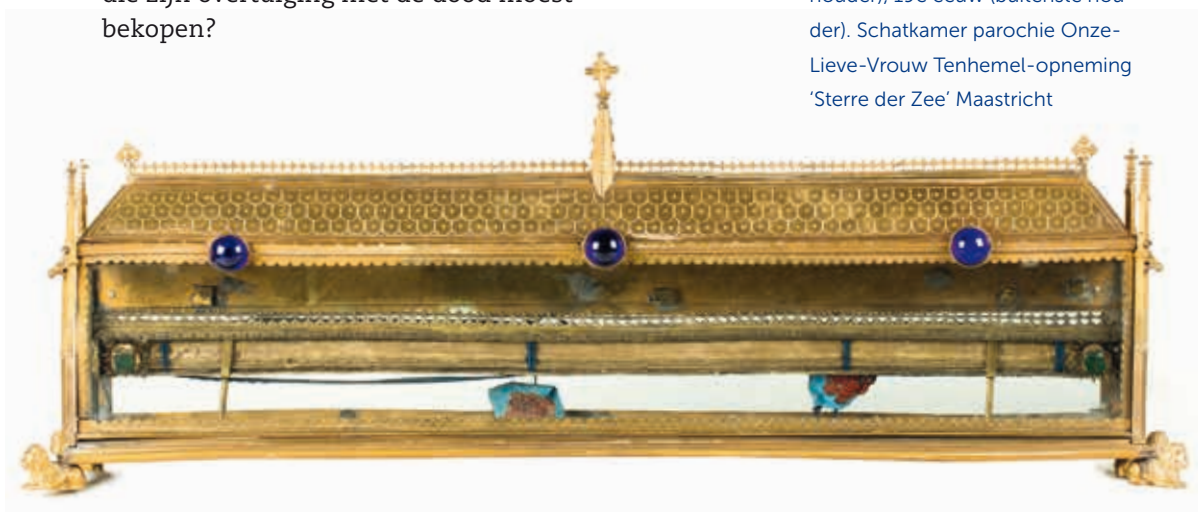
de profeet Mohammed – de baraka van het daadwerkelijke voorwerp. Als deel of als beeltenis waren relieken gemakkelijk mee te nemen, om eenmaal thuis een verbindende rol te spelen voor een groep mensen, bijvoorbeeld binnen een kerk-, tempel- of kloostergemeenschap.

Binnen een groep ontstaan gebruiken en rituelen rondom relieken. Katholieke kerken worden bij de ingebruikname gewijd. Daarbij plaatst men onder meer relieken in het altaar, vaak goed verpakt ter bescherming en veelal niet zichtbaar, soms zelfs ingemetseld. Des te bijzonderder is het dat u in de expositie een hermetisch afgesloten loden reliekdoo uit het voormalige hoogaltaar van de kerk van O.L.V. Visitatie te Schiedam kunt bewonderen. Op de doos zit een intrigerende rode lakzegel van bisschop G.P. Wilmer (1861-1877), als keurmerk voor de inhoud. Niet-religieuze relieken verbinden aanhangers van een bepaald gedachtegoed. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de sigarenkoker van Pim Fortuyn. Voor politiek gelijkgestemden is hij een rolmodel: een karakteristieke, charismatische man die geen blad voor de mond nam. En mogen we hem een martelaar noemen; iemand die zijn overtuiging met de dood moest bekopen?

Reliekbuste met een mannenschedel, ca. 1150-1250 (schedel), ca. 1450-1575 (buste), Zeitz, Museum Schloss Moritzburg,

Gordelrelik van Maria, voor 1286 (relik), late 14e eeuw (binnenste houder), 19e eeuw (buitenste houder). Schatkamer parochie Onze-Lieve-Vrouw Tenhemel-opneming 'Sterre der Zee' Maastricht

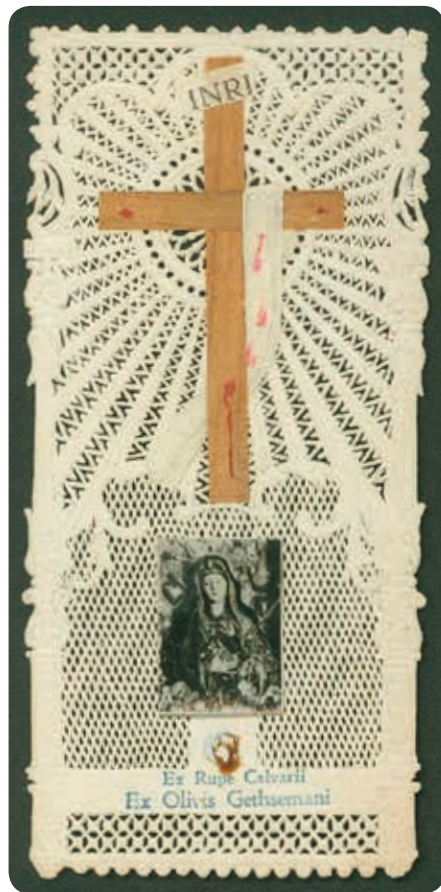
MIRACULEUS EN MYSTERIEUS

Een ander hoogtepunt in de tentoonstelling vormt een schitterend gesneden, maar raadselachtige houten reliekbuste. Vroeger zat het gezicht met drie pinnen vast. Nu is het los en onthult het de inhoud: een schedel van een man. Die kon vroeger alleen via een holte aan de achterzijde bekeken – en misschien zelfs aangeraakt – worden, maar door wie en waar gebeurde dat? Volgens een oude inventarislijst van de kathedraal van Zeitz gaat het om een reliekbuste van een heilige bisschop. Raadsels of niet, de schedel is zó kostbaar dat er een rijk gesneden buste voor werd vervaardigd. Komt u deze mysterieuze man in de ogen kijken?

DICHTSTBIJ

Gelovigen hielden en houden relieken graag dichtbij zich vanwege hun beschermende, genezende, troostende kracht. Relieken kunnen bovendien fungeren als hulpmiddelen bij gebed. Drie gebedssnoeren uit verschillende religies laten zien hoe universeel ook dat gebruik is: een boeddhistisch gebedssnoer met vruchten van de bodhiboom waaronder de Boeddha zijn verlichting bereikte; een islamitisch snoer met kralen gemaakt van klei uit Kerbela en een katholiek ‘hoornen tientje’ van kralen met daarin botsplinters van alerhande heiligen.

Het koesteren van overblijfselen vol kracht komt tot op de dag van vandaag veelvuldig voor, ook heel privé. Persoonlijke relieken van nu nemen daarom in de laatste zaal van de expositie een prominente plaats in. De as of een plukje haar van een overleden geliefde, de handtekening van een popster, een sieraad of kledingstuk van een ouder of grootouder: ze brengen de persoon die er niet (meer) is heel dichtbij. En voelen we ons in span-

Reliekprentje, bedevaartssouvenir uit het Heilig land, beplakt met kruis van dun schaafsel van olijfhout uit de hof van Olijven (Ex Olivis Gethsemani) en een stukje rots van de Calvarieberg (Ex Rupe Calvarii), ca. 1890-1920,

nende situaties niet gesterkt als we dat persoonlijke reliek bij ons hebben; alsof degene achter het voorwerp ons persoonlijk steunt?

Komt u de kracht van relieken ervaren? ●

Zuster Eugenie Wilbers

Geboren op
5 maart 1940
te Schaijk.

Overleden in St. Jozefoord
te Nuland
op 5 november 2018.
Zij was bijna 58 jaar
onze medezuster.

‘Het leven vieren’: dat motto blijft voor heel ons menselijk bestaan van toepassing. Konden we op 31 oktober de 100-ste verjaardag van Zr. Valentina feestelijk vieren, en daags erna het feest van Allerheiligen. Met Allerzielen en nu met het overlijden van zuster Eugenie staat ‘het leven vieren’, als het leven moeten loslaten. Vieren als ruimte geven aan de weg die een ieder moet gaan, iemand los moeten laten, vanwege een overlijden. Op maandag 5 november is zuster Eugenie overleden, wij vierden haar leven en sterven op 8 november, in een Eucharistieviering, in de kloosterkapel van St. Jozefoord te Nuland.

Zuster Eugenie werd in 1940 geboren in een echt Brabants gezin, dat 12 kinderen telde. Alle kinderen hielden na schooltijd wat mee op de boerderij, zodat er tijdens de oorlogsjaren in het gezin geen honger was. De tweede Wereldoorlog was nog net niet uitgebroken, maar er was al wel veel onrust in het land.

In 1956 leerde Zuster Eugenie, toen ze in Nijmegen werkte, onze Congregatie kennen. In 1961 is zij ingetreden bij onze Congregatie ‘Dochters van Maria en Joseph’. Zij mocht zich bekwamen in, wat toen nog heette, de bejaardenzorg. Met veel inzet en liefde heeft zij haar werk verricht zowel in lekenbejaardenhuizen zoals in Strijp, als bij de zusters. Haar talenten voor de zorg en haar grote inzet bleven niet onopgemerkt, zij kreeg de hoofdzorg van een verpleegafdeling in Beverwijk. De mensen daar hadden wat moeite met de Brabantse taal van Zuster Eugenie, maar raakten er snel aan gewend, want de taal van liefde wordt altijd verstaan.

Ook de periode van werken in Sint Jozefoord was voor haar een fijne tijd. Zuster Eugenie verwendde de zusters er graag met een pannenkoek of een gebakken eitje.

Zij vertelde in een eerder Heeriaaninterview dat ze altijd veel kracht en steun vond in de gemeenschap maar nog méér in haar gebed.

Toen het voor Zuster Eugenie zwaarder werd in het werk door haar handicap, vroeg zij om naar het Martinushuis in Nuland te mogen om in een kleinere setting te werken. Later is zij in St. Jozefoord gaan werken en wonen, waar ze na haar pensionering bleef wonen. Maar helemaal niet meer zorgen voor anderen lukte haar niet, het zorgen zat haar in het bloed. Veel is zij opgetrokken met Zuster Ansfrida. Die heeft haar vaak geholpen in verband met haar zware slechthorendheid en haar verminderde gezichtsvermogen. Wat hebben zij samen veel uitstapjes gemaakt en vakantie gevierd. En later toen dat niet meer mogelijk was, gingen ze samen wandelen in het bos, breiden ze dekentjes en mutsjes voor de missie. Ook hebben ze jarenlang kleding ingezameld voor het goede doel en toen dat te zwaar werd, is er een kledingcontainer op de bezoekersparkeerplaats van St. Jozefoord geplaatst, zodat de inzameling toch door kon gaan.

Zuster Eugenie, ergens heb je eens gezegd: "Bejaarden hebben een heel werkzaam leven achter de rug. Ze zijn soms zo kwetsbaar." Ditzelfde heb je aan den lijve ervaren de laatste tijd. Je gezichtsvermogen werd slechter, je gehoor ging achteruit en het lopen werd moeilijker. Wat altijd behouden is gebleven, is jouw goedheid, op goede momenten je blijde lach en je aandacht voor mensen.

Dankbaar zijn wij voor jouw leven voor en met veel anderen.

Dank voor je inzet, je trouw voor mensen en het zijn onder ons.

Speciale dank gaat uit naar allen die Zuster Eugenie met liefde hebben verzorgd en geholpen. Dank aan Zuster Ansfrida die zoveel voor Zuster Eugenie heeft betekend en nu zelf zoveel hulp nodig heeft. ●

Zusters van de Congregatie DMJ.

*

*“Zoals een hert
dat reikt naar
waar het
water stroomt,
zo in verlangen
reikt mijn ziel
naar U, o God”*

*

Psalm 42

Geboren op
10 april 1913
te Best.

Overleden in St. Jozefoord
te Nuland
op 14 november 2018.
Zij was 87 jaar
onze medezuster.

Zuster Engelmunda Maas

Zuster Engelmunda is geboren in Best, op 10 april 1913. Ze kwam uit een warm gezin van zes kinderen. Zij was de oudste en heeft het langst mogen leven. Haar ouders moesten hard werken om aan de kinderen alles te geven wat nodig was.

Op 18-jarige leeftijd is zij ingetreden bij de Congregatie Dochters van Maria en Joseph. Als kind had zij de Eerste Wereldoorlog meegemaakt, zij ging naar het klooster in de crisisjaren van 1930 en maakte als jonge religieuze de Tweede Wereldoorlog mee. Thuis had zij al geleerd hoe om te gaan met weinig voor velen, in al deze eerste kloosterjaren kwam haar dat goed van pas.

Ze probeerde op veel manieren aan voedsel te komen voor haar medezusters en de kinderen op de internaten waar zij werkte.

In de Sint Maartenskliniek in Nijmegen, in het Instituut voor Doven in Sint Michielsgestel, in Huize Nazareth in Best, zwaaide zij jarenlang de scepter in de keuken. De kinderen en de patiënten hielden veel van haar, en overal probeerde zij met veel tact en wijsheid de sfeer onder het personeel goed en gezellig te houden.

In 1999 is Zuster Engelmunda in St. Jozefoord komen wonen.

Nu kreeg ze meer ruimte om veel tijd te besteden aan haar geloofs- en gebedsleven. En ze zei dan ook regelmatig: "Vroeger hebben we allemaal hard gewerkt en dat heb ik graag gedaan, maar nu ik oud ben, ben ik dankbaar dat ik de tijd mág en kán nemen om de diepte in te gaan met mijn geloof."

Heel jammer was dat zij zich door haar doofheid en slechthoortheid eenzamer ging voelen, iets wat met alle aandacht niet op te lossen was. De contacten met haar familie waren goed en zij bleef geïnteres-

seerd in het wel en wee van haar neven en nichten, die ook met haar goede contacten onderhielden. Ze keek uit naar de wekelijkse bezoeken van nicht Riet en haar man Wim.

Op woensdag 14 november 2018, is Zuster Engelmunda van ons heengegaan. Zij bereikte de leeftijd van de zeer krachtigen, zij mocht maar liefst 105 jaar worden. Tot het laatst van haar leven bleef zij helder van geest, terwijl haar lichaam geleidelijk aan steeds meer achteruitging. Zij hield van het leven maar besefte dat haar leven steeds kwetsbaarder werd. Grote dankbaarheid voor haar leven en alles wat zij mocht ontvangen stond hoog in haar vaandel.

Zuster Engelmunda is een dankbaar mens geweest; dankbaar naar haar ouders die haar, ook al was ze de oudste dochter, naar het klooster lieten gaan. Dankbaar naar de Congregatie voor alles wat haar aan mogelijkheden gegeven werd. Maar haar grootste dankbaarheid was die naar God, haar roeping en Zijn liefde, Zijn nabijheid, ook in dagen dat het niet zo gemakkelijk was.

En wij zijn dankbaar dat wij zuster Engelmunda zo lang in ons midden mochten hebben. Wij zullen haar herinneren als een kordate vrouw vol liefde en kracht, bescheiden maar toch duidelijk aanwezig.

Dat zij nu thuis mag zijn in Gods eeuwige liefde. ●

Zusters van de Congregatie DMJ.

*

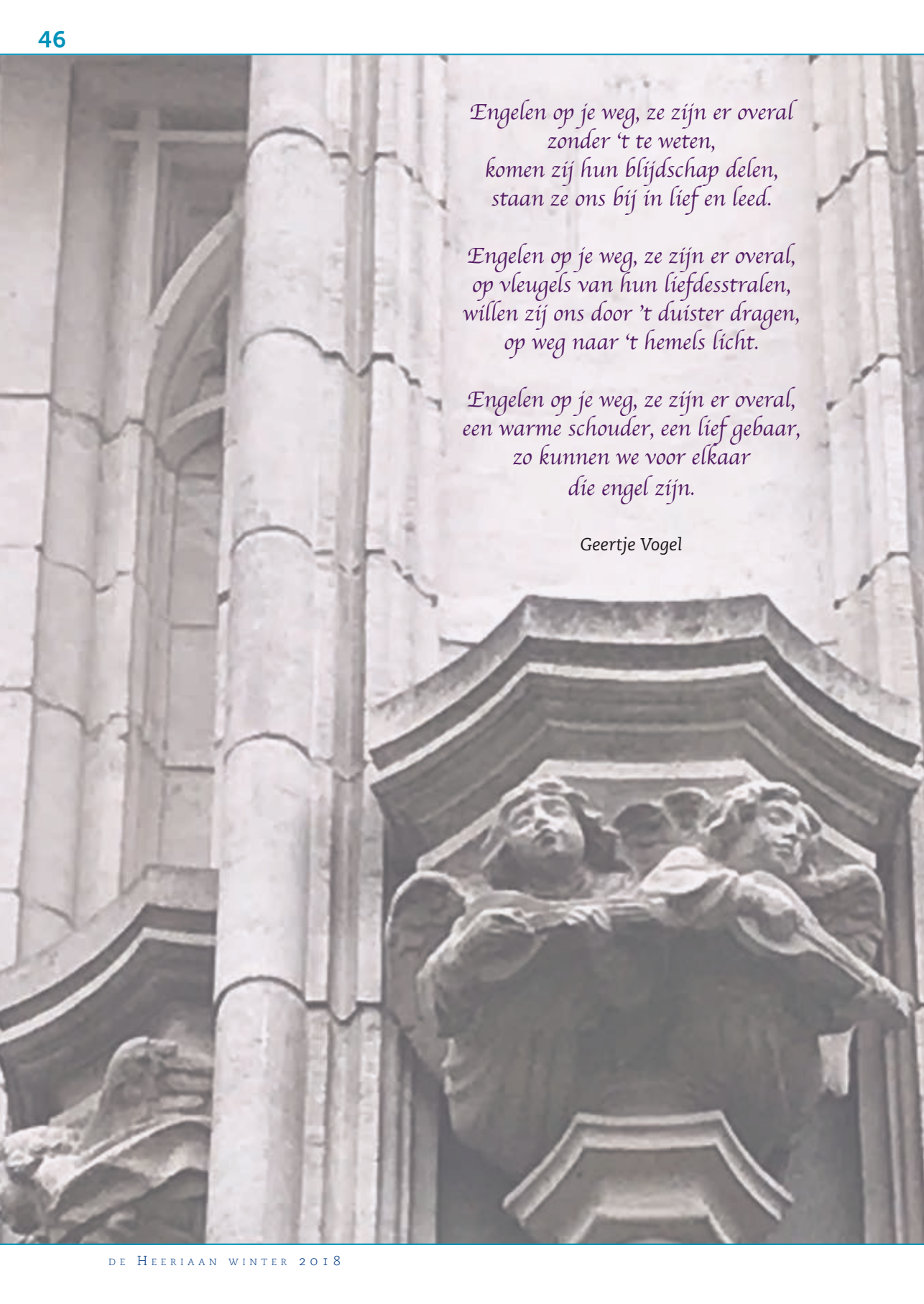
*De Heer, die mij ziet
zoals ik ben,
dieper dan ik mijzelf
ooit ken.*

*Kent Gij mij,
Gij weet waar ik ga,
Gij volgt mij
waar ik zit of sta.
Wat mij ten diepste
houdt bewogen,
het ligt alles open
voor Uw ogen.*

*

naar Psalm 139

*Engelen op je weg, ze zijn er overal
zonder 't te weten,
komen zij hun blijdschap delen,
staan ze ons bij in lief en leed.*

*Engelen op je weg, ze zijn er overal,
op vleugels van hun liefdesstralen,
willen zij ons door 't duister dragen,
op weg naar 't hemels licht.*

*Engelen op je weg, ze zijn er overal,
een warme schouder, een lief gebaar,
zo kunnen we voor elkaar
die engel zijn.*

Geertje Vogel

COLOFON

Zevenenveertigste jaargang
Nummer 4
December 2018

De Heeriaan is een uitgave van de Congregatie Dochters van Maria en Joseph (Zusters van de Choorstraat). Het blad verschijnt viermaal per jaar in de maanden maart, juni, september en december en wordt in een oplage van 500 exemplaren onder relaties verspreid.

Redactie:

Brigitte Lutters (hoofredactie)
b.lutters@congregatiedmj.nl
(073) 6904 623 (rechtstreeks)

Zuster Veronie Franken
v.franken@cdmj.nl

Ton Vogel
vogel-bots@home.nl

Theo Bos
th.bos@congregatiedmj.nl

Kopij voor de volgende Heeriaan uiterlijk inleveren op 25 januari 2019.
De voorjaarseditie ligt rond 15 maart op uw mat.

Website:
www.congregatiedmj.nl

In Omnibus

Charitas

4

de Heeriaan

CONTACTBLAD VAN DE CONGREGATIE
DOCHTERS VAN MARIA EN JOSEPH
ZUSTERS VAN DE CHOORSTRAAT

JAARGANG 47
WINTER 2018